DISSERTATIO MEDICA, INAUGURALIS,

DE

PERIPNEUMONIA VERA.

QUAM,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

Ex Auctoritate Reverendi admodum Viri,

D. GULIELMI ROBERTSON, S.S.T.P.

ACADEMIÆ EDINBURGENÆ Praefecti;

NEC NON

Amplissimi SENATUS ACADEMICI consensu,

Et nobilissimae FACULTATIS MEDICÆ decreto,

PRO GRADU DOCTORATUS,

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS AC PRIVILEGIIS

RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS;

Eruditorum examini subjicit

JACOBUS MOSELEY,

ANGLO-BRITANNUS.

Ad diem 24. Junii, hora locoque solitis.

EDINBURGI:

Apud BALFOUR et SMELLIE,

Academiae Typographos.

M,DCC,LXXX.

C

GULIELMO TOLDERVY,

ARMIGERO,

Viro, ob maximam morum comitatem,

Nulli ſecundo,

Ac

Optimis denique virtutibus

Ornato,

Hanc diſſertatiunculam,

Primum ſuum in re medica conatum

Exiguum haud exigui affectus,

Teſtimonium,

D. D. C. Q.

JACOBUS MOSELEY.

DISSERTATIO MEDICA,

INAUGURALIS,

DE

PERIPNEUMONIA VERA.

PROOEMIUM.

CUM instituta Academiae Edinensis jure celeberrimae neminem, qui non prius aliquod ingenii progressusque, quem in arte Apollinea fecit, specimen edidit, ad summos medicinae honores evehi patiantur, aliquid, qualecunque fuerit, nolentes volentes, ingeniosi hebetesve, conscribamus oportet. Pulmones autem, summam omnium, qui medicinae student, attentionem haud dubie merentur. Muneribus enim summi momenti funguntur, et sanitas eorum ad

vale-

valetudinem commodam ſervandam omnino neceſſaria. Debiles, contra, aliterve male affecti, morbis graviſſimis fundamenta jaciunt, ad quorum naturam inveſtigandam animos ſuos quam maxime adjungere, omnium medicorum eſt, qui generis humani ſaluti rite conſulere cupiunt. His igitur et ſimilibus inducti, Peripneumoniam exequi nobiſcum decrevimus. Id vero, cujus diſcipulos ſuos medicus celeberrimus conſuevit monere, memoria noſtra minime excidit.

'O quantum difficile eſt curare morbos pul-
'monum! O quanto difficilius eoſdem cognoſ-
'cere, et de iis certum dare praeſagium! Fallunt
'vel peritiſſimos ac ipſos medicinae principes.'

Cum igitur morbi hujuſmodi tanta obſcuritate involvantur, ut ſummum ſcriptoribus, etiam ingenioſiſſimis, negotium faceſſiverint, opuſculum aggredimur, viribus admodum diffiſi. Non enim nobis adeo placemus, ut noſmet multis aliis etiam pares fore, nedum plus praeſtituros eſſe, audeamus ſperare. In tanta vero ſcriptorum, ut verba Liviana adhibeamus, turba, ſi noſtra fama in obſcuro ſit, nobilitate ac magnitudine eorum, qui noſtro nomini officient, nos conſolemur.

Pauca autem, prius de inflammationis in genere

re

re natura et finibus, quam peripneumoniam veram exequamur, dicenda putamus.

C A P. I.

D E P H L E G M A S I A.

Cum pars corporis extremi aliqua rubore insolito, calore, dolore, tumore afficitur, ea inflammatione vel phlegmasia laborare dicitur.

S E C T. I.

De Inflammationis Historia.

Cum signa modo posita in corpore humano se ostendunt, inflammationem subesse novimus, quae aeque partes internas ac externas occupare potest, et, pro partibus, quas invadit, et specie, quam prae sese fert, nomina sibi diversa adipiscitur. Si cutem, ex. gr. teneat, erysipelas, si cerebrum, phrenitis, si oculum, ophthalmia, si pulmones, peripneumonia, si vesicam, cystitis, appellatur.

In-

Inflammatio externa a calore, rubore, tumore, partisque saepe laborantis pulsatione, incipere solet; et, si signa sunt gravia, pyrexia in systema universum invadit, sanguisque detractus speciem a naturali et communi diversam prae sese fert, crusta coriacea obductus. Cum haec in omnibus phlegmasiae manifestae casibus se ostendat, in exemplis etiam ambiguis ex hac aliis signis adjuncta inflammationem substare concludimus. Multa vero cum, sanguinem inter mittendum, lympham coagulabilem a reliquis sanguinis, qui alioquin ad separationem satis proclivis, partibus disjungi possint impedire, e crusta absente non semper cogere licet inflammationem non subesse.

Inflammationem partem internam occupasse judicamus, si, praeter pyrexiam, dolor in ea sedet, et functiones ejus non amplius, uti debent, peraguntur.

SECT. II.

De Causa Proxima.

Super hac physiologi acerrime certarunt, et adhuc sub judice lis est. Varias autem eorum opiniones

opiniones hac in diſſertatiuncula proferre et excutere non noſtrum ducimus; hoc enim plus temporis, quam iis impendere operae foret, poſtularet, noſque ab incepto longius traheret. Igitur obſtructionem, errorem loci, ſanguinem praeter naturam viſcidum, multaque alia aeque incerta et relatu nimis longa, ſilentio ex toto praetereunda putamus. Cauſae illius tantum, quae ſigna inflammationis propria optime exponere, igiturque veriſſima eſſe videatur, mentionem injiciemus. Haec autem eſt ſpaſmus vaſis extremis illatus, actionem adauctam in reliquis earundem partibus continuam efficiens.

S E C T. III.

De Cauſis Remotis.

Has ad capita quatuor retulit Cullenus illuſtriſſimus, et ſub his quidem omnes aliae comprehendi videntur.

1. Stimulantia corpori admota, quibus accenſenda ignis actio vel exuſtio.

2. Violentia externa vulnerando, contundendo, parteſve nimis tentendo, mechanice agens.

3. Extranea in qualibet corporis parte inhaerentia, quamvis nec dotibus acria, nec forma acuminata.

4. Certus frigoris gradus, gangraenam protinus movere non valens.

Hae autem caufae remotae, ut facile videre eft, feparatae vel conjunctae, ad caufam proximam faciendam ex toto accommodantur.

SECT. IV.

De Finibus.

Inflammatio variis modis finiri confuevit:

1. *Refolutione.*—Hac finiri dicitur inflammatio, fi, ftatu et textura partis laborantis integris manentibus, tollatur. Hoc autem incidit, cum congeftio fpafmufque antecedentia modica fuerunt, et impetus fanguinis auctus fpafmum fuperare, vafa dilatare, congeftionemque, adeo ut pars ad fanitatem folitam reducatur, tollere valuit. Quinetiam refolutio fit, cum impetus humorum adauctus in caufa eft, cur humor vulgo exhalans in telam cellulofam vicinam copiofius folito effundatur, vel excretio in aliqua parte vicina augeatur,

geatur, et ita congeſtionem in vaſis levat, ſpaſmumque partis affectae relaxat. Reſolutio denique incidit, cum impetus ſanguinis in univerſo ſyſtemate adauctus facit, ut tantum ſanguinis, quamvis e parte diſtante, profundatur, quantum ad diatheſin totius ſyſtematis phlogiſticam tollendam, et igitur ad congeſtionem ſpaſmumque partis affectae ſingularis levanda, ſufficit. Hoc in exemplo, ſanguis e vaſis haemorrhoidalibus, uterinis, vel membranae Schneiderianae propriis, ſolet prorumpere.

2. *Suppuratione.*—Haec incidit, cum impetus ſanguinis adauctus in parte laborante vaſcula exhalantia adeo dilatat, ut ſerum effundant integrum. Namque lympha, quam continet, coagulabilis non aeque facile, ac partes ejus tenuiores, abſorbetur; ſed in albidum, opacum, modice viſcidum, mitem liquorem, quem pus appellamus, mutatur. Hoc facto, imminuuntur rubor, calor, dolor.

3. *Gangraena.*—Cum materia in telam partis inflammatae celluloſam effuſa fermento putrido vitiatur, hoc ut mutationem ad putredinem abſolutam magis minuſve accedentem ſubeat facit. Si putredo modica et humores effuſos ſubſtantiamque telae celluloſae tantum afficit, pars gangraena;

graena ; ſi vero quoque vaſcula muſculoſque partis, ſphacelo laborare dicitur. Gangraenam autem movere videntur fermentum putridum in materiam ſaepiſſime effuſam agens, natura materiae effuſae ad putredinem proclivis, excitatio inflammationis violenta tonum vimque vaſis ex toto labefactans.

4. *Schirrho.*—Hic finibus inflammationis vix annumerandus, utpote qui glandulis ſolis fere proprius ſit, et inflammationem ſaepius antecedat, quam ſubſequatur.

Inflammatio quoque aliter finitur. Aliquantum maſſae ſanguinis integrae nonnunquam vel per rupturam, vel anaſtomoſin, in telam celluloſam vicinam effunditur, quod, potiſſimum in inflammationibus pulmonum, vaſa comprimendo, circuitumque ſanguinis impediendo, aegrotum ſuffocat. Quinetiam, in quibuſdam inflammationibus cutaneis, ſubter cuticulam effunditur humor adeo craſſus, ut per ſpiracula ejus nequeat tranſire ; qui igitur eam a cute vera ſeparat, et ſub forma veſiculae humorem effuſum continentis elevat. Denique, in ſuperficie partium internarum inflammatione laborantium aliquid fere ſemper exudatur, quod partim ſub forma concretionis viſcidae in ſuperficie viſcerum inflammatorum,

rum, partim ſub forma humoris tenuis ſeroſi, in cava ubi ſita, effuſi, ſeſe oſtendit.

C A P. II.

DE PERIPNEUMONIA VERA.

Cum morbus, de quo acturi ſimus, in pulmonibus ſedeat, ſtructuram eorum depingere neceſſarium duximus.

S E C T. I.

De Structura Pulmonum.

Pulmones ſunt duo viſcera ampla, ſpongioſa, in pueris colore rubra, in adultis cinerea, in ſenibus caerulea, totum thoracis cavum replentia, quorum unum partem hujus dextram, alterum ſiniſtram tenent, per mediaſtinum et cor inter ſeſe diviſa, coſtas verſus convexa, diaphragma verſus concava, mediaſtinum corque verſus pa-

rum regulariter depreſſa. In tres lobos diviſi ſunt pulmones dextri, in duos ſiniſtri. Pulmones autem componunt bronchia, veſiculae aëriferae, tela celluloſa his ubique interpoſita, vaſa ſanguifera, nervi, vaſa glandulaeque lymphaticae, membranae. Aſpera autem arteria, per quam omnis ſpiritus ad pulmones adducitur, ſe in duos tubos ſub tertiam dorſi vertebram, quorum unus ad pulmones dextros, alter ad ſiniſtros tendit, deinde in alios innumeros dividit. Hi, qui bronchia, quamdiu aliquid indolis cartilaginoſae retinent, appellantur, cartilagines, quibus inſtructi, haud dubie ut compreſſioni melius occurratur, gradatim deponunt, et ſubſtantiam pulmonum ingreſſi ex toto membranacei fiunt, tandemque in veſiculas aëriferas deſinunt, quae cum ſubſtantia celluloſa iis interpoſita partem pulmonum longe maximam conſtituunt. Hae, ſaltem ejuſdem lobi propriae, inter ſeſe communicant. Lobi pulmonum in lobulos rurſus diviſi, quorum forma ex toto abnormis. Vaſa ſanguifera, quae ad pulmones veniunt, duplicia ſunt, pulmonea et bronchialia.

Arteria autem pulmonea e dextro cordis ventriculo proficiſcitur, et recta ſurſum ad arcum aortae uſque aſcendens duos in ramos diſcerpitur,

tur, quorum unus dextrorſum, alter ſiniſtrorſum tendit. Cum primum ſubſtantiam pulmonum ingrediuntur, in ramulos innumeros dividuntur, qui in pulmones univerſos ſeſe diffundunt. Quae venae ſanguinem a pulmonibus reducunt, eae ſunt pulmoneae, quae tandem in quatuor magnos truncos collectae per aperturam communem in auriculam cordis ſiniſtram ingrediuntur.

Arteriae bronchiales, quae ad pulmones nutriendos forſan deſtinantur, quantum ad originem attinet, nonnunquam variant. Caeterum ſiniſtra plerumque ab aorta, dextra ab intercoſtali ejuſdem lateris ſuprema oritur. Sanguis per venas cognomines ad venam ſine pari ſaepiſſime redit.

Nervi pulmonei a pare octavo et intercoſtalibus, et filamenta nonnulla a plexibus cardiaco ſtomachicoque veniunt. Vaſa glandulaeque lymphaticae plurimae in pulmonibus reperiuntur. Tunicae vel membranae duae pulmonibus ſunt, quarum exterior a pleura oritur, hujuſve potius continuatio eſt. Interior celluloſa eſt, omnibus lobulis interpoſita.

Reſpiratione, quae ſummi momenti functio eſt, haud dubie inſerviunt pulmones. Alia, phyſiologorum judicio, praeſtant; qualia vero haec ſint,

nondum

nondum pro certo novimus. An ad ſanguinem rite conficiendum conferunt? An denſiorem reddunt? An partes ejus oleoſas cum aquoſis commiſcent? An aliquid ei nitroſum, dum per pulmones tranſit, impertiuntur? Caeterum hoc minime dubium, eos aliquid e corpore humano inutile et nocivum expellere, et aliquid, contra, utile et neceſſarium in idem invehere.

S E C T. II.

De Morbo finiendo.

Hunc morbum adeo clare, ut ab aliis pulmonum morbis facile dignoſcatur, finire in primis difficile. Peripneumoniam ſub claſſe pyrexiarum, et ordine phlegmaſiarum, Cullenus noſologus ille accuratiſſimus collocavit, eamque perſpicuitate, quae in univerſis ejus definitionibus reperiunda, mirabili, ſequentem in modum finivit:

'Pneumonia (peripneumonia) pulſu non ſem-
'per duro, aliquando molli; dolore thoracis ob-
'tuſo; reſpiratione perpetuo difficili, ſaepe non
'niſi trunco corporis erecto exercenda; faciei
'tumidae

'tumidae colore purpureo; tuſſi plerumque humida, ſaepe cruenta.'

S E C T. III.

De Morbi Hiſtoria.

Signa praecipua, quae hoc in morbo ſe oſtendere ſolent, enumeranda curabo. Peripneumoniam a frigoris ſenſu magnoque horrore, quibus calor auctus ſuccedit, incipere quaſi una voce teſtantur auctores. Adſunt quoque languor, laſſitudo, anxietas, vires admodum convulſae et infractae. Pulſus arteriarum citati, pleni, molles plerumque. Tuſſis ſaepius humida et cruenta, nonnunquam ſicca, aegrotum exercet. Facies, oculi, fauces, lingua et labia praeter conſuetudidem rubeſcunt. Spiritus fit difficilis et frequens. Dolor degravans et obtuſus ſaepius, quam pungens et acutus, ſub ſterno vel inter ſcapulas ſentiri conſuevit. Senſum gravitatis et diſtenſionis habent praecordia, dolore quodam tendente affecta.

Si functiones mentis magnopere turbentur, et

aliena

aliena loquatur aegrotus; ſi ictus arteriarum parvi, debiles, tremuli, et ex toto inaequales evadant; ſi ſpiritus cum ſibilo trahatur; ſi ſputum ſupprimatur; ſi extrema frigeſcant; ſi ſudores erumpant frigidi, loco proprii et non totum in corpus ex aequo diffuſi; ſi anxietas ſumma oriatur, et huic ſtupor deliriumque brevi ſuperveniant, aegrotum in ſummo periculo verſari, et ad extrema jam ventum eſſe concludere licet.

Haec omnia ſigna autem ad peripneumoniam conſtituendam haudquaquam neceſſaria. Pauca enim eorum tantum, quae pathognomonica dicuntur, eodem tempore accedere conſuerunt. Quae vero pathognomonica ſunt, ea in definitione ſupra poſita referuntur. Reliqua abſentia vel praeſentia naturam morbi non mutant, et fortuita, ſi ſtricte loquaris, appellari poſſunt.

S E C T. IV.

De Morbo ab aliis ſecernendo.

Cum de peripneumonia vera ſola agamus, opus eſt ut eam a reliquis ejus ſpeciebus, et nonnullis

nullis aliis morbis, inter quos et eam ſimilitudo intercedere poteſt, rite ſecernamus.

Sauvageſius illuſtris, in Noſologia ſua methodica, varia huic morbo, pro cauſis unde proficiſci videtur diverſis, nomina indit. Quas ejus ſpecies enumerat, eae numeroſae. Caeterum varietates hujuſmodi medico nulli commodo ſunt, et nihil aliud quam medicinae operam navare incipientem perturbant.

Medici non pauci peripneumoniam in inflammatoriam, notham, et malignam diviſerunt. Notae vero, quae veram potiſſimum a ſpuria diſtinguunt, ſaepe admodum obſcurae, et altera ſaepe alteram adeo reddit, ut a ſe invicem vix poſſint dignoſci. Quicunque vero animum ad eas rite conſiderandas attentus admovebit, is notas, quibus inter ſe differant, non ſemper deeſſe, et igitur interdum poſſe ſecerni, comperiet.

Vera autem et ſpuria per ſpeciem materiae, quae pulmones infarcit, poſſunt diſtingui. In illa ſanguinea eſt, in hac pituitoſa. Verae magis objiciuntur pleni, vinoſi, otioſi, nimiam thoracis anguſtiam fibraſque tenſas habentes. Quinetiam, tempore hyberno, et in regionibus frigidis, potiſſimum graſſari conſuevit. ‘ Hyems autem,’ inquit Celſus,

‘ capitis

'capitis dolores, tuſſim et quicquid in faucibus, 'in viſceribus mali contrahitur, irritat:' 'Aquilo; idem auctor poſtea memoriae tradit, tuſſim 'movet, item dolores lateris et pectoris excitat.'

Notha a ſero et pituita pulmones infarcientibus proficiſcitur, et ſenes, phlegmaticos, laxos, debiles, et cachecticos invadit. Coelo humido, nebuloſo, pluvioſo, et locis in palludoſis, ſe ſaepius oſtendit. Modus quoque, quo morbus uterque accedit, unum ab altero ſatis ſecernit. Signa verae, ſub initium, quam ſpuriae, minus obſcura. Febris illius propria ſynocham, hujus typhum magis refert. Vera a ſenſu frigoris incipit, quem excipiunt calor auctus, ſpiritus difficilis et calidus; pulſus arteriarum celeres, pleniores, molles, facies tumidior, plenior, rubrior, dolor potius obtuſus et degravans, quam acutus et pungens; urina rubrior et turbida. Sanguis detractus cruſta coriacea obducitur. Notha, contra, tardius accedit, et ſigna ſub initium adeo levia ſunt, ut vix morbum appropinquare noviſſe poſſis. Frigus et calor alterna ſe tandem oſtendunt. Pulſus arteriarum modo celeres, debiles, exiles, modo lenti et oppreſſi. Febris ſaepe vix notabilis. Hebetudo inſolita ſubeſt, aegrotus ad motum omnigenum

nigenum piger, anxietatem, dolorem capitis, et vertiginem queritur. Urina pallidior, et ſanguis, quanquam primam in vicem nonnihil lymphae coagulabilis a reliqua maſſae ſeparatae, ſummoque craſſamento incumbentis detractus, oſtendit, poſtea laxus et ſeroſus, nonnunquam tenuis et floridus, ſaepe colore ſubobſcuro-lividus evadit. Detractionem ſanguinis, licet ſpiritus difficilis pectuſque oppreſſum eam videantur requirere, niſi ſub initium morbi, nullo modo ferre poſſunt aegroti.

Haec forſitan, ſi animus ad ea rite attendatur, ad morbos a ſe invicem ſecernendos ſufficient.

Quantum ad peripneumoniam malignam attinet, ea nihil aliud quam peripneumonia idiopathica cum febre putrida conjuncta. Signa igitur febris putridae propria hanc ſpeciem a vera ſatis aperte diſtinguent. Silentio autem non praetereundum, hanc ſpeciem, utpote quae ex inflammatione et putredine conjunctis conſtet, imprimis eſſe periculoſam, et aegrotos pauciſſimos ex ea emergere ſolere.

Quantum pleuritidem ſpectat, medici non pauci peripneumoniam ab hac non poſſe ſecerni contendunt. Notas quidem, quibus inter ſeſe differunt, cum morbi ſaepe conjungantur, et ſigna

compluria ſibi invicem communia habeant, non parum obſcuras eſſe, confitemur. Si quis vero morbum utrumque attentus conſiderabit, is ſigna, quibus diſtingui poſſint, ſaepe non deeſſe comperietur.

In peripneumonia, pulſus arteriarum ſaepius celeres, pleni, et molles evadunt. Dolor frequentius degravans et obtuſus, non acutus et pungens, ſub ſterno vel inter ſcapulas ſedet. Facies tumidior et plenior. Decubitus in latus utrumque moleſtus, in dorſum ſaepe facilior. Anxietas magna ſpirituſque difficilis ſubſunt. In pleuritide, contra, pulſus ſemper durus. Dolor lateris pungens et acutus tuſſiſque dolentiſſima aegrotum exercent. Decubitus modo in latus dextrum, modo in ſiniſtrum, minus moleſtus. De hoc autem alii auctores alia tradunt. Morgagnius in latus affectum decumbere minus doloris facere contendit. Cleghornius vero, Homius, materiae medicae hac in academia Profeſſor illuſtris, et Cullenus ſagaciſſimus, qui raro falli conſuevit, in ſententiam omnino contrariam iverunt, et decubitum in latus affectum plerumque magis moleſtum eſſe affirmant. Haec ſigna aliqua ex parte ſaltem diverſa ad peripneumoniam a pleuritide ſecernendam fortaſſe ſufficient. Diverſitas

autem

autem eorum a sedibus morborum diversis oriri videtur. In illa, pars pulmonum pulposa et cellulosa laborat, plusque humoris effunditur. In hac, inflammatio pleuram, membranam densissimam, occupat.

Nonnihil similitudinis peripneumoniam inter et asthma interesse videtur. Illam ab hoc vero satis clare distinguit febris antecedens et comitans.

Peripneumonia insuper ab angina inflammationem habente hoc secernitur, quod in illa facilius devoratur, et dolor sedem in pectore profundiorem habet.

S E C T. V.

De Causa proxima.

Cum phaenomena inflammationis pulmonum propria non adeo manifesta intellectuque facilia sint, ut inde causam ejus proximam facile deducere possimus, eam ab analogia inflammationis talium partium, quales sensibus nostris magis objiciuntur, petamus oportet. Si signa vero omnis hoc genus inflammationis diversa attentus examinabis,

nabis, ea a ſpaſmo vaſorum extremorum proficiſci judicabis. Hoc enim per medicamenta antiſpaſmodica auxiliumve naturae ſpontaneum ſublato, reliqua inflammationis ſigna brevi decedunt. Quod notioni cauſae proximae Gaubianae ex toto reſpondet, qui, de hac cauſa differens, inquit, 'Hac poſita, morbus continuo ſe manifeſtat, hac 'ablata, tollitur.' Igitur ſpaſmus vaſculorum extremorum impetum ſanguinis adauctum in vaſis pulmonum continuum efficiens, pro cauſa peripneumoniae proxima habendus. Rem ita ſe habere teſtari videntur ſiccitas cutis, quae plerumque per totum morbi ſpatium manere ſolet, et ipſa curatio, quae antiſpaſmodicis, velut ſanguinis detractione, epiſpaſticis, et ſimilibus, magna ex parte abſolvitur.

S E C T. VI.

De Cauſis remotis.

Sub his et ea quae mortales ad morbum proclives efficiunt, et ea quae eundem excitant, comprehendere decrevimus.

I. Ea

I. Ea quae homines morbo opportunos reddunt.

Seminium autem peripneumoniae praecipuum facere videntur plenitudo corporis universi, eaque irritabilitas, quae plenitudinem semper comitatur. Quae vero plenitudinem progignunt, ea subsequuntur, et proclivitatem ad morbum dare merito existimantur.

1. *Certa anni tempora.*—Haec frigidiora sunt, ut hyemale et vernum, quae, frigore tunc invalescente, spiracula cutis magis minusve semper occludunt; et igitur perspirationem, per quam pars ingestorum longe maxima e corpore excernitur, imminuunt. Quam evacuationem parciorem minusve liberalem redditam, nec excretiones alvinae tempestatibus frigidis copiosiores, nec urina quantitate adaucta pensare valet. Igitur ab hac causa plenitudo oriatur necesse est. Insuper, ver, quo coelum admodum mutabile, et corpus igitur modo frigori modo calori objicitur, ut mortales inflammatione corripi maxime periclitentur facit. Vires enim frigoris constringentes calori praecedenti, qui corpus relaxavit, pro rata ratione semper respondent.

2. *Animi corporisque inertia.*—Cum exercitatio corpus universum firmet, et omnes secretiones

et

et excretiones adaugeat, haec effectus contrarios edat, totum corpus solvat, tonumque systemati universo convellat necesse est. Quod ut vasa humores, quos vehunt, ad corporis extrema non amplius propellere possint, unde perspiratio minuitur, et ut humores in vasis ipsis praeter consuetudinem relaxatis nimia quantitate accumulentur faciet. Hinc, ingestis excreta excedentibus, corpus justo plenius evadet.

3. *Cibus multum alimenti praebens.*—Sub hoc comprehenduntur omnia, quae pro mole plurimum nutriunt, cibus potissimum animalis, qui vegetabili minus perspirabilis, et, utpote qui multum glutinis contineat, ad crassamentum sanguinis lymphamque coagulabilem augenda plurimum confert; igitur plenitudinem recta facit. Idem praestant liquores spirituosi, praesertim vinum, liberaliter adhibiti.

4. *Evacuationes solitae, sive naturales sive arte factae, imminutae vel suppressae*—Illarum sunt perspiratio, cujus mentio supra injecta, menses aliaeque haemorrhagiae, quae usu inveterarunt, harum profluvia per setacea, fonticulos, &c. facta. Qua ratione hae diminutae vel suppressae plethoram progenerent, non opus est ut exponere

nere aggrediamur. Res enim per se satis manifesta nullius indigit explicationis.

5. *Missiones sanguinis crebrae.*—Paradoxon fortasse videbitur remedium ad plenitudinem imminuendam efficacissimum corpus plenum efficere valere; rem tamen ita se habere, verum nec inexplicabile. Omnis enim sanguinis detractio tensionem systemati sanguifero, et igitur tonum, et actionem ab hoc pendentem, imminuit. Actione autem systematis sanguiferi minus valida reddita, excretiones corporis diversae imminuantur necesse est; hae enim, prout vis a tergo intenditur vel minuitur, magis minusve copiosae erunt. Quo parciores autem excretiones sunt, eo plus humorum, qui debent excerni, in corpore retinebitur, et plenitudinem, brevi periculosam evasuram, pro certo movebit. Ita missiones sanguinis crebras ad plenitudinem faciendam multum conferre manifestum.

Quinetiam aetas sexusque homines peripneumoniae opportuniores efficiunt. Ex aetatibus, juvenilis morbo maxime patet, quia tum tonus et irritabilitas maxima sunt. Cum haec vero in aetate provectioribus, et in illis quibus multum aetatis nondum accessit, desint, senectus et pueritia tutiora sunt. Viri quoque ad morbum, quam

foemi-

foeminae, procliviores ſunt, quod habitus magis robuſtos fibraſque tenſiores habent.

Praeterea, prava thoracis conformatio ſeminium hujus morbi, nec parvum nec unquam contemnendum, conſtituit. Si thorax nimis auguſtus vel diſtortus ſit, minus ſpatii, quam neceſſarium, pulmones habeant, coarctentur, et vaſa illis aliqua ex parte comprimantur neceſſe eſt. Rebus autem ita ſe habentibus, ſi aliqua cauſa impetum humorum pulmones verſus nimium faciet, ſanguis, cujus motus ibi, quam alibi, ſemper multo rapidior, quod tota maſſa ſanguinea in ſyſtema pulmoneum, cujus ſpatium multo minus, et in omne reliquum corpus, cujus ſpatium multo majus, aequo tempore diffunditur, eos, obſtaculis ſupra poſitis ſibi adverſantibus, difficillime perfluet; et igitur congeſtionem in iis, quae inflammationem movebit, facere periclitabitur.

Effectus denique morborum antecedentium proclivitatem ad peripneumoniam dare ſolent. Hoc duplice modo, vel pulmones nimis relaxando, et congeſtionibus igitur opportuniores reddendo, vel eoſdem infarciendo, ſpatiumque eorum anguſtius faciendo, praeſtant. Illud peripneumoniae priores, catarrhi graviores, variola, rubeola, &c. hoc tumores quilibet duri, et ad

naturam

naturam ſchirri accedentes, velut glandulae lymphaticae tumefactae, et in tubercula, uti appellantur, converſae faciunt. Haec ſunt praecipua hujus morbi ſeminia. His percurſis, proximum eſt ut exequamur,

2. Ea quae morbum excitant.

Ea omnia ad ſtimulantia et ſpaſmum a frigore proficiſcentem redeunt. Frigus quidem, unde ſpaſmus oritur, vim plane ſtimulantem habet, praeter alias ejus poteſtates. Caeterum, per ſtimulantia hoc in loco ſignifico ea cibi potioniſque genera ſola, quae corpori ſtimulo et irritamento eſſe conſuerunt. Hujus generis ſunt caro, praeſertim fumo indurata, omnia inde parata, piſces, fructus quidam et radices. Quantum ad potiones attinet, vim ſtimulatricem habent omnia vini genera et liquores fermentati. Haec autem in ſuperficiem omnium vaſorum, praeſertim extremorum, ubi inflammatio maxime ſedet, interiorem agunt, et ibi tum nervos, tum fibras vaſorum muſculares, ſtimulant. Hinc univerſis vaſis tonus, contractilitas vireſque contractionum ipſarum et numerus augentur; in quo diatheſis inflammatoria plane conſiſtit. Ita haec, quorum mentio modo facta, non tantum humorum abundantiam progenerant, ſeminiumque morbi ponunt, ſed hoc poſitum et

per ſe magna ex parte genitum intendunt, et ex aberratione morboſa in juſtum verumque morbum convertunt. Quin ab his cauſis, nulla alia corpori noxa admota, inflammatio nonnunquam oriatur, vix ambigi poteſt. Stimulantibus ſupra comprehenſis addi poteſt nimia pulmonum ipſorum, ut inter loquendum vel cantandum, exercitatio.

Cauſa vero peripneumoniae frequentiſſima eſſe videtur ſpaſmus vaſorum extremorum a frigore proficiſcens. Frigus autem ad ſpaſmum hujuſmodi inferendum quam optime accommodatur. Si admodum vehemens corpori admoveatur, vim nervoſam adeo imminuit et debilitat, ut actio vaſorum, ab hac ex toto pendens, ceſſet, et vita extinguatur. Hoc vi ſua ſedante facere dicitur. Magis vero corpori modicum applicatum ſummum tantummodo partibus ejus extremis palloren infert, molemque totius aliqua ex parte imminuit. Hoc plane praeſtat vaſcula ſanguifera extrema ſpaſmodice conſtringendo, et ita curſum humorum, quos vehunt, interiora verſus faciendo. Hunc effectum facillime edit, corpore pleno, irritabili, nimiſque calefacto. Ita frigus, vi ſua adſtringente impetum ſanguinis pulmones verſus faciens, congeſtionem in illis progignit, u-

numque

numque morbi dimidium conſtituit. Hanc autem frigoris actionem adſtringentem brevi excipit altera, nempe ſtimulans. Natura enim, ſyſtematis humani ſaluti conſulens, perpetuoque cavens ne aliquid detrimenti capiat, noxae corpori ſummo admotae occurrendi conſilio reniſum vaſorum ſanguiferorum movet; qui reniſus aut actio adaucta alterum morbi dimidium facit. Ita frigus poteſtatibus adſtringente et ſtimulante, quarum haec ſapientiae naturae providae legive ſyſtematis inexplicabili tribuenda, morbum integrum valet excitare. Hoc forſitan aliquando abſque ſeminio praeſtat, ſed plerumque ei adjunctum. Cum enim ſeminia admodum intenſa et valida morbum vi ſua videantur poſſe movere, quid obſtat quo minus cauſa occaſionalis, ſi modo potens ſit, idem poſſit efficere?

S E C T. VII.

De Signorum Explicatione.

Non omnia ſigna, quae in hiſtoria morbi recenſentur, quod facere longius foret, ſed ea tantum, quae in definitione comprehenduntur, exponenda ſuſcipiemus.

Pyrexia.—

Pyrexia.—Qua ratione frigus, caufa peripneumoniae maxime communis, fpafmum, quem horror fenfufque frigoris femper comitantur, vafculis corporis extremis inferat, et quomodo hunc rurfus tollendi quafi confilio per poteftatem corpori humano falutiferam infitam renifus fyftematis, vel actio vaforum adaucta moveatur, fupra explicavimus. Cum vero in his, fpafmo, nempe, et renifu eum fubfequente, pyrexia videatur, faltem magna ex parte, confiftere, nihil amplius de ea hic addendum ducimus.

Dolor thoracis obtufus.—Hic et quaedam alia quoque hujus morbi figna expofitu minime facilia. Modo vero fequente aliqua ex parte forfitan explicari poteft. Cum inflammatio membranam firmam occupat, vafa hujus fanguifera per vim fanguinis in ea irruentis non abfque fumma difficultate tenduntur. Quo difficilius vero vafa tenduntur et dilatantur, eo major femper eft dolor. Hanc ob caufam, dolor in pleuritide nunquam non pungens et acutus; in peripneumonia, contra, ubi pars pulmonum interior mollis et pulpofa laborat, vafa nulla membrana firma fuftentata impetui fanguinis facilius cedunt, et dolor obtufus, non acutus eft.

Idem

Idem ad pulſus arteriarum ſaepius molles exponendos nonnihil facere videtur. Quo aegrius enim vaſa partis inflammatione laborantis tenduntur, eo major irritatio oritur, et validiores et duriores totius ſyſtematis arterioſi contractiones evadunt. Contra, vaſis ſe dilatari facilius patientibus, ictus arteriarum molliores ſint oportet. Si vero pulſus arteriarum ſub initium duri et validi ſunt, et, morbo provectiore, debiles et molles fiunt, hoc ſanguini ſerove, aut utrique, in telam celluloſam effuſo, arteriae pulmoneae ramos comprimenti, et ita ſanguinem, per pulmones fluentem, tardius ad auriculam cordis ſiniſtram pervenire ſinenti, vel vaſis potius per effuſionem congeſtione liberatis, et igitur magis naturaliter molliuſque micantibus, tribuendum.

Reſpiratio perpetuo difficilis.—Haec difficili ſanguinis per pulmones tranſitui plane debetur; nam veſiculae aëriferae, a vaſis ſanguiferis turgidis et diſtentis compreſſae, idoneam aëris quantitatem nequeunt recipere. Inſuper, aegrotus dilatationem thoracis plenam vaſcula inflammata comprimendo, dolorem inferre comperiens, minus libere inſpirat, quod ſpiritum difficiliorem, quam alioquin foret, efficit. Difficilis quoque ſpiritus

pulmonibus

pulmonibus ipsis, ob impedimenta obstantia, difficulter explicatis, aliqua ex parte referendus.

Faciei tumidae color purpureus.—Ob summam congestionem in pulmonibus factam, reditumque sanguinis liberum a capite impedientem, quantitas sanguinis praeter consuetudinem magna in vasis capitis, et faciei accumulatur, quod et ut facies tumeat, et colore purpureo tingatur, facit.

Tussis plerumque humida, saepe cruenta.—Tussim movent omnia irritamenta pulmonibus ipsis vel asperae arteriae applicata. Irritationem autem in peripneumonia diversa dant, velut sanguis in vasis pulmoneis accumulatus, humor in bronchia nimis liberaliter exhalans, sanguis serumve in haec telamve cellulosam effusum, &c. Tussis his causis et similibus levitate vel gravitate pro rata ratione respondebit. Si sicca est sub initium morbi, constrictioni spasmodicae validae arteriolas exhalantes glandulasve mucosas tenenti, et halitum mucumve in bronchia exire impedienti; si finem morbi versus, quantitati majori in bronchia effusae, quam quae per potestates exspuendi ejici possit, tribuenda. Si humida, qualis fere sub initium est, hoc a constrictione vasorum exhalantium supra comprehensorum spasmodica minore,

nore, aut impetu, quo humores in ea impelluntur, majore proficifcitur. Si cruenta eft, hoc incidit, quod diftenfio vel vafcula rupit, vel extrema ita laxavit, ut globuli rubri finibus earum poffint elabi.

S E C T. VIII.

De Eventu.

Finem hujus morbi fauftum fore promittunt omnia fpafmi foluti figna, qualia funt fputum craffum, albidum, fubflavum, aliquantulum fanguine tinctum; copiofum, abfque multa gravive tuffi ejectum; fudor calidus, fluidus, copiofus, univerfus; pulfu minus frequente, et calore corporeo aliifque fignis febrilibus imminutis ftipatus; haemorrhagia narium primis morbi diebus incidens. Idem fignificare dicuntur, fanguis e venis haemorrhoidalibus profufus, excretiones alvinae biliofae, urina liberaliter excreta, et fedimentum copiofum deponens. Pyrexia, contra, violenta femper periculofa. Quinetiam periculum fubeffe indicat fpiritus difficilis, praefertim cum in alterum latus tantum, cum in neutrum,

fed

ſed in dorſum ſolum decumbere poteſt aegrotus; cum, niſi trunco corporis erecto, nulla cum facilitate ſpirat; cum etiam in hac poſitura reſpiratio admodum difficilis eſt, et tumore faciei et rubore, ſudoribus circa caput et cervicem topicis, et pulſu abnormi ſtipatur. Ut tuſſis frequens, violenta, dolorem adaugens ſemper morbum gravem ſignificat; ita ſicca non bona. Dolor acutus reſpirationem multum impediens, perpetuo ſignum eſt morbi gravis, ſed non gravioris, quam obtuſus ſpiritu difficili ſtipatus. Cum dolores, qui unum latus ſub initium tantum invaſerant, ſemet poſtea in alterum quoque diffundunt, vel cum latus prius affectum relinquunt, et ad alterum ex toto tranſeunt, pro ſigno morbi periculoſi ſemper habendi. Delirium peripneumoniae adjunctum aegrotum in ſummo periculo verſari teſtatur.

Cum morbus gravis eſt, ſed tamen ſolvi poteſt, ſolutio intra ſpatium primae hebdomadis ſaepius incidit, ſed, morbo leviore, in ſecundam differtur. Morbus diem tertium inter et ſeptimum plerumque remittit; quod tamen ſaepe fallax, cum nonnunquam gravitate priore, et in exemplo hujuſmodi majore periculo repetat. Altero tertiove die aliquando

quando decedit, dum eryſipelas in aliqua parte externa ſe oſtendit. Si hoc in ſede externa fixum manet, peripneumonia non amplius redit. Si morbus ultra diem decimum quartum perſtat, ſuppuratione plerumque, et haec phthiſi, de qua nihil hic dicere licet, finitur. Finis hujus morbi rariſſimus eſt gangraena, quae, cum accedit, ſemet effuſioni ſupra poſitae adjungere ſolet, adeo ut ſigna finis unius ab alterius propriis vix poſſint ſecerni.

S E C T. IX.

De Ratione Medendi.

Conſilia autem medendi ſunt:

I. Irritationem tollere.

II. Impetum humorum adauctum, et in toto corpore et in parte laborante, imminuere.

III. Sputum promovere.

Conſilio primo reſpondent ſequentia:

1. *Regimen antiphlogiſticum ſtricte adhibitum.*— Hoc in ſtimulis omnigenis vitandis conſiſtit. I-

gitur omnia quae aegrotanti terrorem poſſunt incutere, aut animum ejus ullo modo nimis commovere, diligenter cauteque fugienda. Alimento ſtimulante abſtineatur, potiſſimum carne et ex ea paratis. In quorum locum ſufficiantur farinacea diluta. Siti diluentibus non frigidis, ſed tepidis, occurratur. Lux nimia, utpote quae non parum ſtimulet, vitetur. Calor quoque juſto major arcendus. Itaque aegrotus in cubiculo, cujus calor gradum thermometri Fahrenheitianei ſexageſimum non ſuperat, habendus. Alvus dura, quae ſummo ſtimulo eſt, ſolvenda. Communis humorum acrimonia dilutione vitanda aut corrigenda.

2. *Refrigerantia quaedam.*—Horum praecipua ſunt acida omnia ſatis diluta, et ſales medii. Illorum optima, quaeque ſaepiſſime adhibentur, ſunt vitriolicum et vegetabile. Hoc illi praeſtat, quod magis liberaliter ſumi poteſt, alvumque efficacius ſolvit. E ſalibus mediis nitrum potiſſimum adhibetur. Nauſeam, quam aliquando facit, movere minus periclitabitur, ſi potioni non adjungitur, ſed per ſe ſumatur. Tuſſim nonnullis excitant et acida et nitrum. Quod, cum non faciunt, utiliſſima ſunt.

3. *Opium.*—Nobis forsan vitio vertetur, quod hoc remedium hic collocavimus. Ubi vero collocetur parum refert, si modo memoria teneatur ad id, nisi phlogosi per remedia sua magna ex parte sublata, nunquam confugi debere. Cum vero tussis, reliquis signis levatis, urgere pergit, somnumque impedit, opium somnum revocando, motusque abnormes compescendo, plurimum prodest. Nec sputum, ut nonnulli sunt opinati, supprimit. Tantum enim, ut hoc faciat, abest, ut contra promoveat copiosiusque efficiat. Ita opium ad irritationem tollendam plurimum confert, et hoc in loco, non absque causa, memoratur.

Alteri accommodantur:

1. *Sanguinis missio.*—Hac nihil ad tonum systematis arteriosi, qui jam nimius magnamque morbi partem constituit, imminuendum efficacius. Id adeo nonnunquam relaxat, ut effectus suos ad corporis superficiem usque diffundat, et vasa extrema, quo constringuntur spasmo liberet, ut sudor eam subsequens plane testatur. Brachio lateris affecti, si cum aegrotantis et chirurgi commodo fieri potest, sanguis detrahatur. Si non, ex utro emitti potest. Quantitas gravitati morbi

bi viribusque aegroti accommodanda, et plerumque tam larga, quam hae patientur, esse debet. Remissio doloris spiritusque levatus, sanguine profluente, copiae eo tempore detrahendae limites ponere possunt. Si vero haec signa non se ostendant, in detractione, donec notae syncopes incipientis accedant, perstandum. Una emissio, utcunque fuerit ampla, morbum raro tollit, et dolor difficultasque spirandi, licet prima detractione multum leventur, plerumque, et non longo ex intervallo, repetunt, aeque ac antea gravia. Si res ita se habent, sanguis rursus, etiam eodem die, et forsitan aeque ac antea copiose, mittendus. Altera detractio priore nonnunquam largior esse potest. Nonnulli enim sunt, qui, sanguine modice detracto, animo linqui consuerunt; quod tantum sanguinis, quantum inflammatio pneumonica postulat, emitti prohibet. Caeterum iidem nonnunquam detractiones subsequentes aeque largas, ac signa morbi exigunt, melius ferre reperiuntur. Missio sanguinis pro statu signorum solo reiteranda. Quod sanguinis primis tribus diebus detrahitur, quam quod postea, magis prodest. Quatuor morbi diebus elapsis, detrahi debet. Immo, signis graviter urgentibus, quolibet tempore, praesertim intra qua-

quatuordecim ab initio dies, et etiam poſtea, ſi morbus ad ſuppurationem non evidenter vergat, vel, quantum potuit judicari, ſolutus rurſus redierit, eliciatur neceſſe eſt. Quantum ſanguinis quantitatem, quae tuto poteſt emitti, ſpectat, nihil pro certo affirmari poteſt. Pro conditione morbi habituque aegrotantis admodum variet oportet. In adulto, cui vires ſunt mediocres, libra ſanguinis detractio plena eſt. Quaelibet quantitas ſupra viginti uncias larga, quaelibet infra duodecim modica. Quatuor aut quinque librae ſpatio duorum triumve dierum detractae plerumque tantum eſt, quantum aegroti ſupra comprehenſo ſimiles tuto ferent. Si vero intervalla detractionum, et totum tempus, per quod hae fuerint adhibitae, fuerint longa, quantitas emiſſa in ſumma major eſſe poteſt.

Cum tantum ſanguinis, quantum tuto emitti poſſe videtur, brachio fuit detractum, aliquando plus per cucurbitulas cruentes et ſcarificationem elicere valebis. Hoc autem conveniet, ſi dolor potius, quam difficultas ſpirandi, manet aut repetit, et potiſſimum urget. Sanguis quam proxime partem laborantem ſemper mittatur. Sputum nonnunquam, morbo non longe provecto,

ſe

ſe oſtendit. Si vero nihilominus ſigna urgere pergant, miſſio ſanguinis minime omittenda. Curatio morbi primos per dies non ſputo, utcunque fuerit liberum et copioſum, concredenda. Tantum, morbo longe progreſſo, et ſignis magna ex parte levatis, expectorationi copioſae et liberae ex toto relinquenda. Primos per dies morbi ſputum non ſupprimit ſanguinis detractio, id, contra, ſaepe promovet. Illud tantum praeſtari videtur, viribus aegroto per largas evacuationes et morbi longitudinem convulſis. Hoc etiam, judicio noſtro, facit non tam vires exſpuendi debilitando, quam effuſioni in bronchia ſeroſae favendo.

2. *Alvi purgatio.*—Utrum purgantia hoc in morbo tuto necne poſſint adhiberi, medici nonnulli dubitarunt. Diarrhoea quidem ſub initium morbi accedens raro prodeſt. Caeterum, laxantia refrigerantia modice adhibita plerumque tuta, et alvum per enemata emollientia ſolutam tenere ſemper utile.

3. *Emetica.*—Vomitionem per haec, quod partes laborantes concutit et irritat, movere periculoſum eſſe ducimus. Caeterum, portiunculae emeticorum nauſeam moventes prodeſſe repertae.

4.

4. *Fomenta et Cataplasmata.*—Ut haec parti laboranti admoveantur nonnulli suadent. Prodesse possunt; sed tamen, ob multas rationes, cum remedio sequente haudquaquam comparanda.

5. *Epispastica.*—Morbo recentissimo, epispasticum quam proxime partem laborantem debet applicari. Cum vero, hoc irritante, detractio sanguinis minus sit efficax, non ante sanguinem semel emissum admovendum. Si morbus minus gravis sit, epispasticum post primam sanguinis detractionem applicari potest. Si, contra, morbus violentus sit, et altera sanguinis detractio brevi necessaria futura esse videatur, epispastico, donec sanguis bis fuerit emissus, abstinere conveniet. Si hoc feceris, alia sanguinis detractio vix erit necessaria, donec irritatio epispastici cessaverit. Ad epispastica hoc in morbo saepe confugias aliquando necesse est. Rebus ita se habentibus, alicui thoracis parti semper admovenda; partibus enim magis distantibus applicata parum prosunt.

6. *Sudatio.*—Quanquam sudor sponte prorumpens morbum saepe solvit; arte tamen, nisi admodum caute, non excitandus. Cum, signis aliquantum levatis, sponte oritur sudor idoneus promovendus, sed absque multo calore et absque

medicamentis

medicamentis ſtimulantibus. Si vero loco proprius et viſcidus ſit, et magna ſpirandi difficultas adhuc maneat, non abſque ſummo periculo promovebitur.

Tertio conveniunt, alkali volatile, morbo provecto, datum, demulcentia mucilaginoſa et oleoſa; vapores calidi aceto imbuti in pulmones inſpirando recepti, et, quae reliquis potentiora et efficaciora, ex antimonio praeparata, doſibus ad nauſeam movendam accommodatis, aſſumpta.

F I N I S.